

Η παγκόσμια διάδοση των μοντεσσοριανών σχολείων: Μια έκθεση της απογραφής του 2022

Mira C. Debs

Yale University

Jaap de Brouwer

Saxion University of Applied Sciences

Angela K. Murray

University of Kansas

Lynne Lawrence, Megan Tyne & Candice von der Wehl

Association Montessori Internationale

Η μοντεσσοριανή εκπαίδευση βασίζεται σε μια ξεχωριστή εκπαιδευτική παιδαγωγική, η οποία εφαρμόζεται σε 154 χώρες παγκοσμίως (Association Montessori Internationale [AMI], 2020). Η μοντεσσοριανή προσέγγιση εξαπλώθηκε γρήγορα σ' όλον τον κόσμο μετά την πρώιμη επιτυχία του πρώτου Casa dei Bambini της Μαρίας Μοντεσσόρι στη Ρώμη το 1907 και τη διεθνή αναγνώριση που ακολούθησε (Whitescarver & Cossentino, 2008). Σε ορισμένα μέρη, τα σχολεία αναπτύχθηκαν αρχικά ως αποτέλεσμα των μαθημάτων που διεξήγαγε η ίδια η Μοντεσσόρι. Σ' άλλα μέρη, παθιασμένοι εκπαιδευτικοί ίδρυσαν μοντεσσοριανά σχολεία, αφού είχαν παρακολουθήσει τα μαθήματα της Μοντεσσόρι στο εξωτερικό και σ' άλλα μέρη ίδρυσαν ιεραπόστολοι και φιλανθρωπικές οργανώσεις μετέφεραν τις Μοντεσσοριανές ιδέες στον Παγκόσμιο Νότο (Debs, 2023).

Με αυτούς κι άλλους τρόπους, οι σπόροι της Μοντεσσόρι διαδόθηκαν παγκοσμίως: Ιδρύθηκαν σχολεία κι αναπτύχθηκε ένα εκπαιδευτικό κίνημα. Με τόσο διαφορετικούς δρόμους διάδοσης η μοντεσσοριανή εκπαίδευση αναπτύχθηκε με ελάχιστη συγκεντρωτική οργάνωση, ενώ κανένας εποπτικός οργανισμός δεν έλεγξε την ανάπτυξη ή την ποιότητα των σχολείων.

Έτσι, η εφαρμογή της μοντεσσοριανής προσέγγισης προσαρμόστηκε με την πάροδο του χρόνου στα τοπικά πλαίσια, με αποτέλεσμα την απόκλιση μεταξύ των σύγχρονων μοντεσσοριανών σχολείων, τα οποία έχουν ουσιαστικές διαφορές στις ερμηνείες τους το τι συνιστά μια μοντεσσοριανή εκπαίδευση (Murray & Daoust, 2023). Επιπλέον, ο κατακερματισμένος χαρακτήρας της ανάπτυξης της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης περιπλέκει τις προσπάθειες καλύτερης κατανόησης των ζητημάτων της ισότιμης πρόσβασης στα σχολεία αυτά. Χωρίς ακριβή και συνεπή αριθμητική καταγραφή είναι αδύνατο να κατανοήσουμε την έκταση, τις τάσεις ανάπτυξης και τους διαφορετικούς πληθυσμούς των μαθητών που φοιτούν σε μοντεσσοριανά σχολεία..

Στην παρούσα μελέτη, μια διεθνής ερευνητική ομάδα παρουσιάζει την παγκόσμια απογραφή Μοντεσσόρι 2022 με στόχο την αντιμετώπιση του κενού των συναφών πληροφοριών.

Η μελέτη περιλάμβανε δύο συνιστώσες: (α) μια επισκόπηση των περιφερειακών κι εθνικών οργανισμών μοντεσσοριανής εκπαίδευσης με στόχο τη συλλογή πληροφοριών σε κάθε χώρα σχετικά με τον εκτιμώμενο αριθμό μοντεσσοριανών σχολείων, τον βαθμό στον οποίο τα προγράμματα μοντεσσοριανής εκπαίδευσης υποστηρίζονται από την κυβέρνηση και τον τρόπο με τον οποίο ορίζονται τα σχολεία ως μοντεσσοριανά και (β) συμπληρωματικές πηγές, συμπεριλαμβανομένων άλλων δημοσιευμένων εκτιμήσεων κι ερευνών με επαφές σε βασικές χώρες για τη λήψη πρόσθετων πληροφοριών για τον αριθμό των σχολείων ανά χώρα.

Τα συμπληρωματικά δεδομένα μας επέτρεψαν να διασταυρώσουμε πολλές πηγές για να φτάσουμε σε μια πιο σίγουρη εκτίμηση των δεδομένων για κάθε χώρα. Αυτή η ανάλυση μας έδωσε τη δυνατότητα ν' απαντήσουμε στις ακόλουθες ερωτήσεις: Ποια είναι η καλύτερη εκτίμηση για τον αριθμό των μοντεσσοριανών σχολείων, τα οποία λειτουργούν σε κάθε χώρα, ποιος είναι ο εκτιμώμενος συνολικός αριθμός μοντεσσοριανών σχολείων παγκοσμίως, σε ποιο βαθμό υποστηρίζονται τα σχολεία αυτά από τις κυβερνήσεις και ποιοι είναι οι εθνικοί οργανισμοί, οι οποίοι πιστοποιούν τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση στις αντίστοιχες χώρες τους;

Επισκόπηση της βιβλιογραφίας

Το γεγονός ότι οποιοδήποτε σχολείο μπορεί να χρησιμοποιήσει τη Μοντεσσόρι στον τίτλο του, ανεξάρτητα από τον βαθμό κατά τον οποίο ακολουθεί τις μοντεσσοριανές πρακτικές, είναι μια πρώτη πρόκληση, όταν επιχειρείται μια ακριβής απογραφή των μοντεσσοριανών σχολείων κι αυτό το πρόβλημα έχει βαθιές ρίζες στη μοναδική ιστορία και στο τρέχον τοπίο της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης. Αυτές οι ρίζες ξεκινούν με την κληρονομιά και την ιστορία της Μοντεσσόρι, συνεχίζονται με ζητήματα καθορισμού των τρεχουσών μοντεσσοριανών πρακτικών και τελικά επηρεάζουν το πεδίο και δημιουργούν δυσκολίες στη χρησιμοποίηση ενός ευρέως αποδεκτού ορισμού της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης για ερευνητικούς σκοπούς. Αφού αντιμετωπίσουμε αυτές τις μοναδικές προκλήσεις, ολοκληρώνουμε την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας με μια συζήτηση προηγούμενων προσπαθειών για τον υπολογισμό του αριθμού των μοντεσσοριανών σχολείων μαζί με παρόμοιες προσπάθειες απογραφής άλλων εναλλακτικών εκπαιδευτικών προσεγγίσεων.

Η κληρονομιά της Μοντεσσόρι κι οι αποκλίνουσες απόψεις σχετικά με τον ορισμό της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στην πράξη

Καθώς οι εκπαιδευτικές ιδέες της Μοντεσσόρι άρχισαν να διαδίδονται κι η ίδια έγινε ένα δημοφιλές δημόσιο πρόσωπο στις αρχές του 1900, η Μοντεσσόρι αντιμετώπισε την πρόκληση του ενθουσιασμού του κοινού και την πίεση να επιβλέπει η ίδια τις προσπάθειες που αναλαμβάνονται στ' όνομά της και να διατηρεί την αυθεντικότητα της προσέγγισής της. Φαίνεται πιθανό ότι, ακόμη και με πρωταρχικό στόχο τον ποιοτικό έλεγχο, ο ανεξάρτητος ρόλος της εκτός πανεπιστημιακού

περιβάλλοντος απαιτούσε από αυτήν να εξετάσει και τις οικονομικές επιπτώσεις της προστασίας της πνευματικής της ιδιοκτησίας (Kramer, 1976/1988).

Ιστορικοί της εκπαίδευσης και συγγραφείς έχουν περιγράψει τις περίπλοκες σχέσεις μεταξύ της Μοντεσσόρι και των προστατευομένων της, καθώς ακόμα και οι πιο στενοί οπαδοί της συχνά διαφωνούσαν μαζί της (Gutek & Gutek, 2016). Από τα χρόνια του πρώτου Σπιτιού των Παιδιών, οι μοντεσσοριανές οργανώσεις αναδύθηκαν, άνθισαν και συχνά χωρίστηκαν λόγω φιλοσοφικών διαφωνιών σχετικά με το τι σημαίνει να είναι ένα σχολείο μοντεσσοριανό (Kramer, 1976/1988· Povel, 2009). Αυτή η κληρονομιά της σύγκρουσης μεταξύ ανάπτυξης και αυθεντικότητας παραμένει μια θεμελιώδης πτυχή της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης σήμερα (Murray & Daoust, 2023).

Το αποτέλεσμα είναι ένα περίπλοκο συνονθύλευμα μοντεσσοριανών σχολείων κι οργανισμών σ' όλον τον κόσμο με διαφορετικούς βαθμούς σχέσης με τις αρχικές ιδέες της Μοντεσσόρι. Οι παιδαγωγικές προτιμήσεις των εκπαιδευτικών κι η πραγματικότητα των γεωγραφικών και των πολιτισμικών πλαισίων στα οποία λειτουργούν τα μοντεσσοριανά σχολεία συμβάλλουν σ' αυτήν την πολυπλοκότητα.

Ο κατακερματισμός της μοντεσσοριανής κοινότητας έχει ως αποτέλεσμα την απουσία ενός παγκοσμίου αποδεκτού συντονιστικού οργάνου. Ακόμα κι έτσι, η Association Montessori Internationale (AMI), η οποία ιδρύθηκε από τη Μοντεσσόρι το 1929 κι υποστηρίζεται από τον γιο της Μάριο Μοντεσσόρι, συγκαταλέγεται επί του παρόντος στις παλαιότερες μοντεσσοριανές οργανώσεις κι είναι σήμερα η οργάνωση με την ευρύτερη διεθνή εμβέλεια (Quarfood, 2023). Η AMI διατηρεί σήμερα ένα εκτεταμένο δίκτυο μοντεσσοριανών οργανισμών σ' όλον τον κόσμο.

Ορισμός του μοντεσσοριανού σχολείου για ερευνητικούς σκοπούς

Η ασάφεια ως προς το τι συνεπάγεται η υιοθέτηση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης οδήγησε σε διαφορετικούς τρόπους εφαρμογής της (de Brouwer, 2022; Lillard & McHugh, 2019; Marshall, 2017; Murray & Daoust, 2023). Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει νομική κατοχύρωση του τίτλου «Μοντεσσόρι» κι επομένως κάθε σχολείο μπορεί ν' αυτοαποκαλείται μοντεσσοριανό, άσχετα από το εάν εφαρμόζει οποιεσδήποτε αρχές της Μοντεσσοριανής εκπαίδευσης, γεγονός που οδηγεί σε σημαντικές διαφορές στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζεται η μοντεσσοριανή εκπαίδευση σε διαφορετικά σχολεία (Lillard & McHugh, 2019). Οι πολυπλοκότητες μιας ολοκληρωμένης απογραφής όλων των μοντεσσοριανών σχολείων σ' όλον τον κόσμο οδηγούν σε προκλήσεις για τον καθορισμό των κριτηρίων που θα χρησιμοποιηθούν για τον προσδιορισμό των σχολείων τα οποία εφαρμόζουν μοντεσσοριανή εκπαίδευση.

Ακόμη και σε σχετικές έρευνες, οι ερευνητές υιοθετούν διαφορετικούς ορισμούς για το τι συνιστά μοντεσσοριανή εκπαίδευση. Αν και σήμερα δίνεται περισσότερη προσοχή στην έρευνα στο ζήτημα της πιστότητας της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης, οι περισσότερες έρευνες αγνοούν τις διαφορές στην εφαρμογή των μοντεσσοριανών μεθόδων και θεωρούν ότι όλα τα σχολεία εφαρμόζουν με τον ίδιο τρόπο μια μοντεσσοριανή εκπαίδευση (Murray & Daoust, 2023). Η έρευνα σχετικά με την αποτελεσματικότητα της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης είναι επομένως δύσκολη και συχνά

ασαφής, επειδή δεν έχει καθοριστεί εκ των προτέρων πώς και σε ποιο βαθμό εφαρμόζουν τις μοντεσσοριανές αρχές τα σχολεία που συμμετέχουν στην κάθε έρευνα.

Για παράδειγμα, οι Macy et al. (2021, σελ. 1036) ορίζουν στην έρευνα τους τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση ως «ισχυρή εστίαση στη μάθηση που κατευθύνεται από τα παιδιά», σε συμφωνία με τον ορισμό των Denervaud et al. (2021, σελ. 1), όπου η μοντεσσοριανή εκπαίδευση ορίζεται ως «αυτοκατευθυνόμενες κι αδιάλειπτες μαθησιακές δραστηριότητες που εκτελούν τα παιδιά σε τάξεις πολλών ηλικιών». Αυτοί οι ορισμοί διαφέρουν ουσιαστικά από τον ορισμό των Livstrom et al. (2018, σελ. 191), ο οποίος περιγράφει τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση για εφήβους ως «πολυεπιστημονική και βασισμένη στην επίλυση προβλημάτων του πραγματικού κόσμου και στη μάθηση κι έρευνα, η οποία βασίζεται στην υλοποίηση συγκεκριμένων έργων». Ένα πρόβλημα με αυτούς τους ορισμούς είναι ότι εστιάζουν στο περιβάλλον όπου εφαρμόζεται η μοντεσσοριανή εκπαίδευση, η οποία κυμαίνεται από την προσχολική ηλικία έως τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ένα γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα διαφορετικούς ορισμούς για τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση.

Για να ξεπεράσουν το πρόβλημα της ασάφειας στον ορισμό της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης, οι περισσότερες μελέτες περιγράφουν το ιστορικό υπόβαθρο της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης ή τις βασικές αρχές της (π.χ. Marshall, 2017). Ορισμένες μελέτες συνδυάζουν και τα δύο, όπως οι Gasco-Γχabarri και Zuazagoitia (2022), οι οποίοι ορίζουν τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση ως εξής:

Η μέθοδος Μοντεσσόρι, η οποία θεωρείται μια μη συμβατική μέθοδος διδασκαλίας, χαρακτηρίζεται από την αναγνώριση των ενδιαφερόντων και των αναγκών των μαθητών, επιτρέποντας την προσωπική τους επιλογή· την ενίσχυση της μάθησης με κίνητρα, ενεργητικότητα κι αυτονομία καθώς και με συνεργατική μάθηση με την ανάμειξη μαθητών διαφορετικών ηλικιών· τη διευκόλυνση του χειρισμού και της κατανόησης των υλικών· την ανάπτυξη αυτοελέγχου· τον σεβασμό της ελευθερίας και τη διδακτική ευθύνη· την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας· την αποφυγή εξωγενών κινήτρων· δεν ανταμείβει την επιτυχία· κι ενθαρρύνει τις τεχνικές δοκιμής-λάθους στις εργασίες, μεταξύ άλλων χαρακτηριστικών. (σ. 2).

Τέτοιοι ορισμοί εξακολουθούν να διαφέρουν μεταξύ των ερευνών, με αποτέλεσμα προβλήματα στις συγκρίσεις μεταξύ των σχολείων.

Στη μοντεσσοριανή κοινότητα και σ' όλες τις συναφείς έρευνες, η πρόκληση του ορισμού της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης και του προσδιορισμού των σχολείων που την εφαρμόζουν καθιστά την προσπάθεια απογραφής των μοντεσσοριανών σχολείων μια σημαντική πρόκληση, την οποία συζητάμε στην ενότητα των μεθόδων μας.

Υπολογίζοντας τον αριθμό των μοντεσσοριανών κι άλλων εναλλακτικών παιδαγωγικών

Αναγνωρίζοντας ορισμένες από τις υποκείμενες προκλήσεις για την ανάπτυξη ενός ενιαίου ορισμού των μοντεσσοριανών σχολείων, έχουν γίνει προσπάθειες διεθνώς και στις Ηνωμένες Πολιτείες για την εξεύρεση ενός κοινού εδάφους και τη συνολική συνεργασία με τον προσδιορισμό του αριθμού των μοντεσσοριανών σχολείων. Σε παγκόσμιο επίπεδο, αυτή η προσπάθεια καθοδηγήθηκε από την AMI ως μέρος του εορτασμού της εκατονταετηρίδας από τη γέννηση της

Μοντεσσόρι, η οποία συνεργάστηκε με διάφορους μοντεσσοριανούς οργανισμούς για να καταλήξει το 2006 σε μια εκτίμηση ότι λειτουργούν 22.000 μοντεσσοριανά σχολεία σ' όλον τον κόσμο (AMI, 2021), αν κι η διαθέσιμη τεκμηρίωση αφορούσε δύο μόνο χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Αυστραλία (AMI, 2006). Το 2020, η AMI είχε καταγράψει ότι μοντεσσοριανά σχολεία λειτουργούν σε 148 χώρες (AMI, 2020).

Ομοίως, οι Αμερικανικοί Μοντεσσοριανοί Οργανισμοί έχουν ξεκινήσει μια συνεχή συνεργασία, καταγράφοντας τον αριθμό των μοντεσσοριανών σχολείων στις ΗΠΑ μέσω του οργανισμού Εθνικό Μοντεσσοριανό Κέντρο στον Δημόσιο Τομέα (NCMPS), ο οποίος δημιουργήθηκε σε συνεργασία με αρκετούς υπάρχοντες μοντεσσοριανούς οργανισμούς. Η απογραφή των μοντεσσοριανών σχολείων στις ΗΠΑ ξεκίνησε το 2013 ως συνεργασία του Εθνικού Μοντεσσοριανού Κέντρου στον Δημόσιο Τομέα, του Κέντρου Έρευνας για την Αναπτυξιακή Εκπαίδευση και πολλών μοντεσσοριανών οργανισμών. Η χρηματοδότηση της απογραφής παρεσχέθη αρχικά από το Ταμείο Trust for Learning και το Εθνικό Μοντεσσοριανό Κέντρο στον Δημόσιο Τομέα (NCMPS) διατηρεί τώρα μια βάση δεδομένων την οποία με συνεχείς προσπάθειες συλλογής στοιχείων βελτιώνει συστηματικά (NCMPS, χ.χ.). Συνολικά 2.728 μοντεσσοριανά σχολεία έχουν συμμετάσχει στην απογραφή μέχρι σήμερα (NCMPS, χ.χ.). Από αυτά τα σχολεία, τα 579 έχουν δημόσια χρηματοδοτούμενα προγράμματα. Η απογραφή των μοντεσσοριανών σχολείων των ΗΠΑ προσφέρει στους διευθυντές των σχολείων αυτών την ευκαιρία να διατηρούν και να ενημερώνουν τα δικά τους αρχεία και παράλληλα αυτή η προσπάθεια βοηθά τους ερευνητές, τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους γονείς, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, να μάθουν για το μοντεσσοριανό σύστημα εκπαίδευσης.

Το Κέντρο Καθοδηγούμενων Μοντεσσοριανών Μελετών (CGMS), ένα διαδικτυακό εκπαιδευτικό πρόγραμμα με έδρα τις ΗΠΑ, το οποίο συνδέεται με το Ίδρυμα Μοντεσσόρι, ανέπτυξε μια βάση δεδομένων σε παγκόσμιο επίπεδο, η οποία περιλαμβάνει μεμονωμένα σχολεία που αυτοαποκαλούνται «Μοντεσσοριανά» (CGMS, χ.χ.). Ο οργανισμός αυτός αναγνωρίζει ότι αυτή η βάση δεδομένων είναι περιορισμένη, επειδή δεν περιλαμβάνει στοιχεία πιστοποίησης κι επειδή η διαδικασία εντοπισμού των σχολείων βασίστηκε σ' αναζητήσεις στο διαδίκτυο και σε υπάρχουσες λίστες μοντεσσοριανών σχολείων, οι οποίες είναι απίθανο να είναι πλήρεις (M. Seldin, προσωπική επικοινωνία, 13 Ιουλίου 2022). Άλλες χώρες έχουν λίστες με μοντεσσοριανά σχολεία, οι οποίες είναι δημοσιοποιημένες στο διαδίκτυο, αλλά δεν υπάρχει επί του παρόντος αυστηρή παγκόσμια απογραφή των μοντεσσοριανών σχολείων (βλ., π.χ. Montessori Aotearoa Νέα Ζηλανδία, 2022; Opera Nazionale Montessori, χ.χ.; South African Montessori Association, χ.χ.).

Άλλες εναλλακτικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις διατηρούν αρχεία σχετικά με τα σχολεία σ' όλον τον κόσμο που εφαρμόζουν την παιδαγωγική τους και τους οργανισμούς που τα εκπροσωπούν. Συχνά, αυτοί οι οργανισμοί είναι μικρότεροι ή έχουν πιο κεντρικά οργανωμένες δομές. Για παράδειγμα, ο οργανισμός International Baccalaureate (IB) εξουσιοδοτεί τα σχολεία-μέλη και παρέχει έναν ιστότοπο με «στοιχεία και διαγράμματα» σχετικά με τα σχολεία και τα προγράμματα του IB σ' όλο τον κόσμο. Ο οργανισμός υπολογίζει ότι περίπου 3.600 προγράμματα IB λειτουργούσαν το 2020 (IB, 2020).

Ο οργανισμός Waldorf Worldwide παρέχει μια πλήρη λίστα σχολείων και κέντρων κατάρτισης εκπαιδευτικών σε όλον τον κόσμο, η οποία επιτρέπει την εύκολη καταγραφή της εμβέλειας του προγράμματος μέσω 1.857 σχολείων σε 70 χώρες (Waldorf Worldwide, 2022).

Η εξακρίβωση του αριθμού των σχολείων που εφαρμόζουν μια προσέγγιση εμπνευσμένη από το Reggio Emilia είναι πιο δύσκολη, επειδή τα πρότυπα και τα κριτήρια των σχολείων αυτών είναι ίσως ακόμη λιγότερο καθορισμένα από εκείνα της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης (Landi & Pintus, 2022).

Τα σχολεία που υιοθετούν παιδαγωγικές πρακτικές Reggio Emilia έχουν οργανώσει ένα διεθνές δίκτυο αντιπροσώπων με καθιερωμένα προγράμματα σε μια παρόμοια προσέγγιση με εκείνη της παγκόσμιας απογραφής του AMI το 2006.

Με βάση αυτά τα δεδομένα, η έρευνά μας υπέβαλε στους εκπροσώπους των μοντεσσοριανών οργανισμών την ακόλουθη ερώτηση: «Ποια είναι η εκτίμησή σας για τον συνολικό αριθμό των μοντεσσοριανών σχολείων στη χώρα του οργανισμού σας, ανεξάρτητα από το αν αυτά τα σχολεία είναι μέλη ή όχι του οργανισμού σας; (Παρακαλώ χρησιμοποιήστε τον ευρύτερο ορισμό γι' αυτό που θεωρείτε εσείς ότι είναι ένα μοντεσσοριανό σχολείο)». Άλλα στοιχεία της έρευνας αφορούσαν πληροφορίες που περιγράφουν τους διάφορους τρόπους σύνδεσης των σχολείων με τον Εθνικό Οργανισμό, τη συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανώσεων στη λειτουργία των μοντεσσοριανών σχολείων, τον αριθμό των σχολείων που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση και τον αριθμό των προγραμμάτων κατάρτισης εκπαιδευτικών. Οι ερωτήσεις της έρευνάς μας είναι διαθέσιμες στο Παράρτημα Α.

Η έκταση της έρευνας

Σε συνεργασία με την AMI και το εκτεταμένο δίκτυο διεθνών επαφών της, διαμορφώσαμε έναν κατάλογο με 201 περιφερειακούς κι εθνικούς μοντεσσοριανούς οργανισμούς κι ερευνητές, οι οποίοι δραστηριοποιούνται σε 154 χώρες. Η αρχική πρόσκληση για την έρευνα διανεμήθηκε από την AMI σε μόνο 192 άτομα, επειδή 9 από τις αρχικές 201 διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δεν ήταν έγκυρες και η πρόσκλησή τους δεν ήταν δυνατή. Η AMI έστειλε τρεις υπενθυμίσεις μέσω email για τη συμμετοχή στην έρευνα κι ακολούθησαν τρεις πρόσθετες προσπάθειες επικοινωνίας μέσω email από ένα μέλος της ερευνητικής μας ομάδας. Επίσης, στείλαμε σκόπιμα με email την έρευνα σε πολλούς μοντεσσοριανούς οργανισμούς σε κάθε χώρα, όταν ήταν δυνατόν, για να διασταυρώσουμε τις εκτιμήσεις τους.

Η απόκριση στην έρευνα

Ογδόντα ένας εκπρόσωποι από εθνικές και διεθνείς μοντεσσοριανές οργανώσεις συμμετείχαν τελικά στην έρευνα, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν 59 χώρες. Ένα ποσοστό ανταπόκρισης 42,2%. Ο Πίνακας 1 παραθέτει τις χώρες από τις οποίες είχαμε απαντήσεις στην έρευνά μας.

Πίνακας 1: Χώρες από τις οποίες είχαμε απαντήσεις στην έρευνά μας

Europe	Africa	Middle East	Asia	Oceania	North & Central America	South America
Albania	Algeria	Lebanon	Armenia	Australia	Canada	Argentina
Austria	Ethiopia	Pakistan	Azerbaijan	New Zealand	Haiti	Brazil
Belarus	The Gambia	United Arab	Brunei		Honduras	Colombia
Bulgaria	Ghana	Emirates	Darussalam		Mexico	Chile
Estonia	Kenya		China		United States of	Paraguay
France	Morocco		India		America	
Germany	Nigeria		Indonesia			
Greece	South Africa		Japan			
Italy	Tanzania		Malaysia			
Latvia	Tunisia		Mongolia			
Netherlands	Uganda		Russian			
Norway	Zimbabwe		Federation			
Poland			Thailand			
Portugal			Vietnam			
Romania						
Slovenia						
Spain						
Switzerland						
Turkey						
United Kingdom						
of Great						
Britain and						
Northern						
Ireland						

Συμπληρωματικές πηγές δεδομένων

Αξιοποιήσαμε συμπληρωματικές πηγές δεδομένων για δύο διαφορετικούς σκοπούς. Πρώτον, εντοπίσαμε πηγές δεδομένων για να συμπληρώσουμε τα δεδομένα καταμέτρησης μοντεσσοριανών σχολείων για χώρες όπου είχαμε ελλείψεις ή αντικρουόμενες πληροφορίες από την έρευνα. Δεύτερον, ενσωματώσαμε δεδομένα από εθνικούς μοντεσσοριανούς οργανισμούς παγκοσμίως για να κατανοήσουμε τους τρόπους με τους οποίους ορίζουν τις μοντεσσοριανές πρακτικές. Ακολουθούν λεπτομέρειες σχετικά με την προσέγγισή μας σ' αυτές τις δύο συμπληρωματικές πηγές δεδομένων.

Συμπληρωματικά δεδομένα καταμέτρησης μοντεσσοριανών σχολείων ανά χώρα

Επεκτείνοντας τα διαθέσιμα δεδομένα από έρευνες εθνικών και περιφερειακών μοντεσσοριανών οργανισμών, επαληθεύσαμε και τα δεδομένα από πολλές πρόσθετες πηγές για να συμπληρώσουμε τις πληροφορίες που μας έλειπαν και να επαληθεύσουμε τις εκτιμήσεις για τον αριθμό των μοντεσσοριανών σχολείων ανά χώρα. Η παγκόσμια απογραφή των μοντεσσοριανών σχολείων την οποία διεξήγαγε το 2022 το Κέντρο Καθοδηγούμενων Μοντεσσοριανών Μελετών που εδρεύει στις ΗΠΑ περιλάμβανε 8.686 σχολεία παγκοσμίως (CGMS, χ.χ.). Η απογραφή CGMS είναι ένας δημόσια διαθέσιμος κατάλογος μοντεσσοριανών σχολείων, που ενημερώνεται συχνά και περιλαμβάνει σχολεία που αναφέρονται μόνο τους ως μοντεσσοριανά χωρίς να επαληθεύεται η πιστότητα της εκπαίδευσης που παρέχουν. Η απογραφή του CGMS βασίζεται σ' αναζητήσεις στο διαδίκτυο κι άλλες διασυνδέσεις για να

εντοπίσει μοντεσσοριανά σχολεία για σκοπούς μάρκετινγκ. Επιπλέον, ενσωματώσαμε μετρήσεις από την απογραφή των μοντεσσοριανών σχολείων των ΗΠΑ, η οποία ανανεώνεται ετησίως από το Εθνικό Μοντεσσοριανό Κέντρο στο Δημόσιο Τομέα και παρέχει μια ανάλυση των μοντεσσοριανών προγραμμάτων τα οποία χρηματοδοτούνται από ιδιωτικούς και δημόσιους πόρους (NCMPS, χ.χ.).

Τέλος, όταν γνωρίζαμε την ύπαρξη μοντεσσοριανών σχολείων σε μια χώρα όπου δεν είχαμε καταμετρήσεις από έρευνες ή άλλες απογραφές ή αυτές οι πηγές διέφεραν σημαντικά μεταξύ τους, επικοινωνήσαμε με τοπικούς ερευνητές για μια τεκμηριωμένη εκτίμηση και για να μετρήσουμε τον βαθμό της κρατικής υποστήριξης στα μοντεσσοριανά σχολεία. Σ' ορισμένες περιπτώσεις, ενσωματώσαμε μετρήσεις που παρέχονται από συγγραφείς εκθέσεων χωρών για το *Handbook of Montessori Education* των εκδόσεων Bloomsbury (Debs, 2023) ή εθνικούς ισότοπους μοντεσσοριανών ενώσεων, όπου είναι διαθέσιμοι. Με αυτούς τους τρόπους συμπληρώσαμε πληροφορίες για 12 επιπλέον χώρες.

Συμπληρωματικά δεδομένα για τις μοντεσσοριανές πρακτικές

Για να κατανοήσουμε καλύτερα τις συνέπειες της προσέγγισης που χρησιμοποιήσαμε για να θεωρήσουμε ένα σχολείο ως μοντεσσοριανό, εξετάσαμε τη μεταβλητότητα ή τη συνέπεια στον ορισμό και στην πρακτική μιας παιδαγωγικής πρακτικής η οποία στις διάφορες χώρες ορίζεται ως μοντεσσοριανή, συγκρίνοντας ένα δείγμα 14 εθνικών και περιφερειακών μοντεσσοριανών οργανισμών σ' όλο τον κόσμο για να δούμε πώς ορίζουν ένα σχολείο ως μοντεσσοριανό. Συμβουλευτήκαμε τους ακόλουθους οργανισμούς σε χώρες με σημαντική υποδομή μοντεσσοριανών σχολείων για να έχουμε δείγμα από διαφορετικές περιοχές του κόσμου: South African Montessori Association, International Montessori Foundation, American Montessori Society, AMI-USA, Montessori Public Policy Initiative, Organizacao Montessori do Brasil, Montessori for Kenya, Indian Montessori Foundation (συνδεδεμένη με AMI), Indian Montessori Centre, Montessori Mexico (συνδεδεμένη με AMI), Montessori Deutschland, Montessori Australia, Montessori Aotearoa New Zealand και Montessori Europe, για μια λίστα οργανισμών και των διαδικτυακών συνδέσμων τους βλ. Παράρτημα Β).

Ανάλυση

Για την τελική εκτίμηση του αριθμού των μοντεσσοριανών σχολείων σε κάθε χώρα απαιτούνται σύνθετες αναλύσεις, επειδή περιλαμβάνονται πολλαπλές πηγές δεδομένων. Οι λεπτομέρειες της διαδικασίας ανάλυσης παρουσιάζονται ξεχωριστά για τα δεδομένα τα οποία προέρχονται από μια πηγή και τα δεδομένα τα οποία προέρχονται από διασταυρώσεις στοιχείων στις δύο ενότητες που ακολουθούν.

Ανάλυση δεδομένων προερχόμενων από μία πηγή

Η ανάλυση των δεδομένων της έρευνας περιελάμβανε περιγραφική στατιστική ανάλυση, συμπεριλαμβανομένων των μέσων, των τυπικών αποκλίσεων και των συχνοτήτων των 81 απαντήσεων χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα IBM Statistics v. 28. Τα δεδομένα των μοντεσσοριανών πρακτικών από τις 14 οργανώσεις, οι οποίες αναφέρονται στο Παράρτημα Β, συλλέχθηκαν και ταξινομήθηκαν με το πρόγραμμα Microsoft Excel για τον προσδιορισμό κοινών θεμάτων και κριτηρίων σ' όλους τους οργανισμούς. Αυτή η ανάλυση παρείχε τη βάση για τη σύζηση των μοντεσσοριανών πρακτικών, η οποία εκτίθεται στην ενότητα «Αποτελέσματα» κι εμπλούτισε τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έρευνα σχετικά με τις μοντεσσοριανές πρακτικές.

Ανάλυση δεδομένων τα οποία προέρχονται από διασταυρώσεις στοιχείων

Στις παραγράφους που ακολουθούν, περιγράφουμε τη διαδικασία πολλαπλών φάσεων την οποία εφαρμόσαμε για την εκτίμηση του αριθμού των μοντεσσοριανών σχολείων σε μεμονωμένες χώρες. Πρώτον, διασταυρώσαμε τον αριθμό των σχολείων κατά χώρα από τις απαντήσεις στη δική μας έρευνα με την απογραφή του Κέντρου Καθοδηγούμενων Μοντεσσοριανών Μελετών (CGMS). Δώσαμε μεγαλύτερη βαρύτητα σ' εκτιμήσεις που προέρχονταν από πιο καλά τεκμηριωμένες πηγές ή σε αριθμούς σχολείων που βασίζονται σε δημοσιοποιημένους καταλόγους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, λάβαμε διαφορετικές εκτιμήσεις για τον αριθμό των μοντεσσοριανών σχολείων από πολλούς οργανισμούς στην ίδια χώρα και, σε αρκετές περιπτώσεις είχαμε σημαντικές διαφορές μεταξύ των εκτιμήσεων διαφορετικών μελών του ίδιου οργανισμού.

Μεγάλη διακύμανση στον αριθμό των μοντεσσοριανών σχολείων ανά χώρα σημειώθηκε για τον Καναδά, την Κίνα, την Ιαπωνία, την Κένυα, τη Νιγηρία και την Τουρκία. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, καταλήξαμε σε μια εκτίμηση ανά χώρα που ήταν περίπου ο μέσος όρος όλων των εκτιμήσεων, με μεγαλύτερη βαρύτητα να δίνεται σε πηγές δεδομένων υψηλότερης ποιότητας. Για ορισμένες χώρες, όπως η Τανζανία κι ο Καναδάς, πήραμε τον μέσο όρο πολλών εκτιμήσεων, αλλά τα παραδείγματα της Τουρκίας και της Κίνας παρέχουν το πλαίσιο για την κατανόηση των προβλημάτων που αντιμετωπίσαμε για ορισμένες χώρες.

Στην Τουρκία, ένας αρχικός ερωτώμενος έδωσε την εκτίμηση ότι λειτουργούν 3.000 μοντεσσοριανά σχολεία στη χώρα. Πρόσθετες πηγές μας έδωσαν εκτιμήσεις για 500–700 σχολεία, 50–150 σχολεία κι έναν κατάλογο με 49 μοντεσσοριανά σχολεία, τα οποία θεωρούνται υψηλής ποιότητας (ο κατάλογος αυτός περιελάμβανε και μια σημείωση ότι αρκετά σχολεία αυτοαποκαλούνται μοντεσσοριανά, χωρίς σημαντικές συνάψεις με τη μοντεσσοριανή παιδαγωγική). Με βάση τις πρόσθετες συμφραζόμενες πληροφορίες απ' όλες τις πηγές κάναμε τελικά μια γενναϊόδωρη εκτίμηση για 300 μοντεσσοριανά σχολεία στην Τουρκία.

Είχαμε επίσης ένα ευρύ φάσμα εκτιμήσεων για την Κίνα, οι οποίες υπογράμμισαν τη σημασία της κατανόησης του τοπικού πλαισίου της χώρας, ιδιαίτερα σ' ένα μεταβαλλόμενο τοπίο πολιτικής.

Ένα εκπαιδευτικό ινστιτούτο υπολόγισε έναν χαμηλό αριθμό 200 μοντεσσοριανών σχολείων στην Κίνα, ένας εθνικός σύνδεσμος Μοντεσσόρι υπολόγισε 1.000 σχολεία, ένας εκπαιδευτικός σ' ένα

εκπαιδευτικό κέντρο υπολόγισε 1.000–1.300 κι ένας ερευνητής στην Κίνα υπολόγισε 5.000–6.000 μοντεσσοριανών σχολεία με βάση τα δικά του δεδομένα. Το τοπίο της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στην Κίνα αλλάζει γρήγορα. Η κινεζική κυβέρνηση επιβάλλει ανώτατα όρια διδασκτρών και παρέχει επιδοτήσεις για νηπιαγωγεία που συνδέονται με τις τοπικές κοινότητες στέγασης, γεγονός που οδήγησε στη μετατροπή αρκετών μοντεσσοριανών προσχολικών σταθμών σε παραδοσιακά νηπιαγωγεία (A. Chen, προσωπική επικοινωνία, 7 Σεπτεμβρίου 2022). Δεδομένου αυτού του αβέβαιου πολιτικού τοπίου, υπολογίσαμε τελικά ότι λειτουργούν στην Κίνα 1.100 μοντεσσοριανά σχολεία, ένας υπολογισμός ο οποίος χρειάζεται πρόσθετη παρακολούθηση κι αναθεώρηση καθώς αλλάζει το τοπίο εκεί.

Ένας άλλος σημαντικός στόχος της απογραφής μας ήταν να μετρηθεί ο βαθμός της κυβερνητικής υποστήριξης για τα μοντεσσοριανά σχολεία σ' όλον τον κόσμο. Ωστόσο, όπως συνέβη με τις εκτιμήσεις για τον συνολικό αριθμό των μοντεσσοριανών σχολείων σε κάθε χώρα, σημειώθηκε επίσης σημαντική διαφοροποίηση στις απαντήσεις που λάβαμε για τα προγράμματα μοντεσσοριανής εκπαίδευσης που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση ή από δημόσιους πόρους. Οι αποκλίσεις μπορεί ν' αντανakλούν κάποιον συνδυασμό των διαφορετικών πλαισίων χρηματοδότησης των σχολείων σε κάθε χώρα κι ασαφούς διατύπωσης της ερώτησής μας. Όταν ρωτήσαμε «Πόσα μοντεσσοριανά σχολεία στη χώρα σας χρηματοδοτούνται από το κράτος;», σκοπεύαμε ν' αναφερθούμε σε σχολεία που λαμβάνουν πλήρη χρηματοδότηση από κυβερνητικές πηγές, αλλά οι ερωτηθέντες μπορεί να ερμήνευσαν αυτήν την ερώτηση ότι σημαίνει ιδιωτικά σχολεία που λαμβάνουν σε κάποιον βαθμό κρατική χρηματοδότηση. Για να έχουμε μια εκτίμηση για τον αριθμό των μοντεσσοριανών σχολείων που λαμβάνουν πλήρη κρατική χρηματοδότηση σε κάθε χώρα, ενσωματώσαμε πληροφορίες από τις συμπληρωματικές πηγές δεδομένων μαζί με τις απαντήσεις στην έρευνά μας.

Αποτελέσματα

Η ενότητα Αποτελέσματα χωρίζεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται ευρήματα για το πρωταρχικό ερώτημα της έρευνάς μας σχετικά με τον αριθμό των σχολείων που υπάρχουν παγκοσμίως, μαζί με τον αριθμό των σχολείων που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται μια ανάλυση των απαντήσεων της έρευνάς μας σχετικά με τη δομή και την έκταση των προγραμμάτων εκπαίδευσης μοντεσσοριανών εκπαιδευτικών. Το τρίτο μέρος περιλαμβάνει μια σύνθεση των μοντεσσοριανών πρακτικών, όπως περιγράφονται από εθνικούς και περιφερειακούς οργανισμούς σ' όλον τον κόσμο που ανταποκρίθηκαν στην έρευνά μας, μαζί με μια ανάλυση των προοπτικών κορυφαίων διεθνών μοντεσσοριανών οργανισμών με βάση τις ιστοσελίδες τους.

Συνολικός αριθμός μοντεσσοριανών σχολείων

Αναγνωρίζοντας ότι οι προσπάθειές μας για τη συλλογή δεδομένων ενδέχεται να είναι περιορισμένες κι ότι για πολλές χώρες μπορεί να έχει υποτιμηθεί ο αριθμός των μοντεσσοριανών σχολείων αθροίσαμε συνολικά 15.763 μοντεσσοριανά σχολεία σ' όλον τον κόσμο και

διασταυρώνοντας τις πηγές μας υπολογίζουμε ότι περίπου το 9% αυτών των σχολείων χρηματοδοτούνται πλήρως από το κράτος.

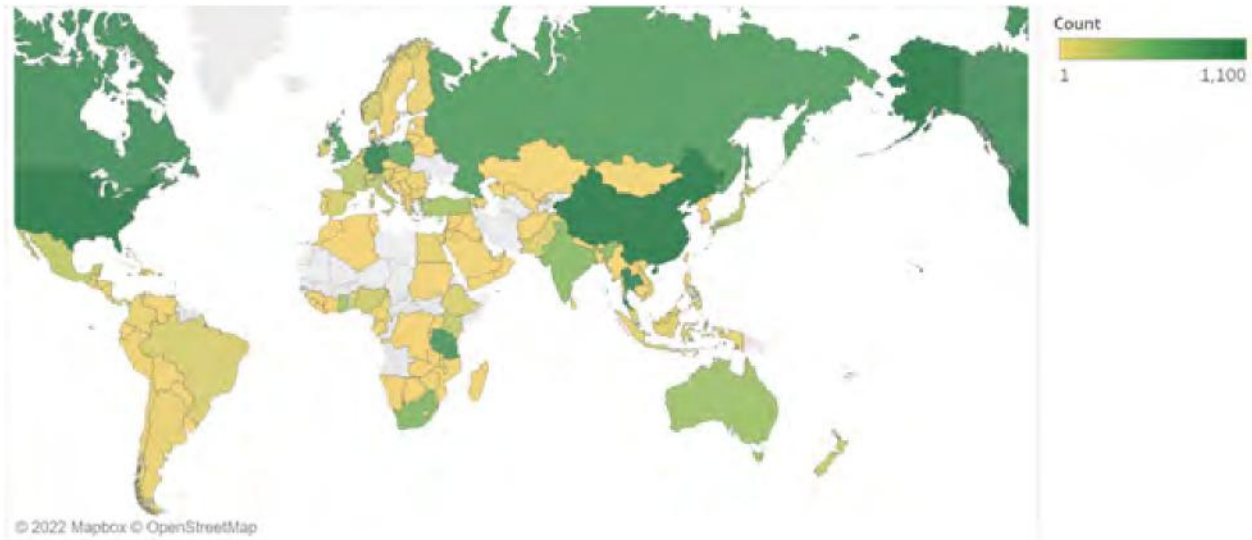
Οι χώρες με τον μεγαλύτερο αριθμό μοντεσσοριανών σχολείων είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Κίνα, η Ταϊλάνδη, η Γερμανία, ο Καναδάς κι η Τανζανία. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ταϊλάνδη, η Ολλανδία κι η Ινδία έχουν τον μεγαλύτερο αριθμό μοντεσσοριανών εκπαιδευτικών προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση ή από δημόσιους πόρους. Όπως φαίνεται στην Εικόνα 1, η μοντεσσοριανή εκπαίδευση έχει εξαπλωθεί παγκοσμίως, με συγκεντρώσεις σε μεγάλες χώρες σχεδόν σ' όλες τις ηπείρους. Το Παράρτημα Γ αναφέρει λεπτομερώς τους εκτιμώμενους αριθμούς σχολείων σε κάθε χώρα με βάση την ανάλυσή μας.

Η εκτίμηση των μοντεσσοριανών σχολείων που χρηματοδοτούνται εξ ολοκλήρου από το δημόσιο, 9%, βασίζεται σε συμπληρωματικά δεδομένα που περιγράφονται στην ενότητα «Μέθοδοι» μαζί με απαντήσεις στην έρευνά μας των εθνικών οργανισμών Μοντεσσόρι. Οι ερωτηθέντες στην έρευνα ανέφεραν επίσης έναν επιπλέον αριθμό ιδιωτικών σχολείων που λαμβάνουν κάποια μορφή κρατικής χρηματοδότησης. Αν κι η έρευνα καλύπτει έναν περιορισμένο αριθμό χωρών κι οργανισμών, παρέχει μια εικόνα από την έκταση της κρατικής υποστήριξης των μοντεσσοριανών σχολείων σ' όλον τον κόσμο.

Έρευνα εθνικών και περιφερειακών μοντεσσοριανών οργανισμών

Αν και δεν είναι πλήρεις, οι απαντήσεις των 81 εθνικών και περιφερειακών μοντεσσοριανών οργανισμών από 59 χώρες στους οποίους απευθυνθήκαμε παρέχουν περισσότερες πληροφορίες από μια απλή μέτρηση σχολείων. Παρουσιάζουμε, επομένως, εδώ τα αποτελέσματα της έρευνάς μας που σχετίζονται με τη δομή αυτών των οργανισμών και τη διαθεσιμότητα προγραμμάτων εκπαίδευσης μοντεσσοριανών εκπαιδευτικών στις αντίστοιχες χώρες. Οι οργανισμοί αναφέρουν ότι έχουν διάφορους τρόπους με τους οποίους τα σχολεία συνδέονται μαζί τους, με σχεδόν τους μισούς οργανισμούς (44,9%) να δηλώνουν ότι έχουν και διαφορετικά επίπεδα σύνδεσης. Έξι στους δέκα οργανισμούς ανέφεραν ότι διαθέτουν κάποιο επίπεδο σύνδεσης που είναι ανοιχτό σε οποιοδήποτε σχολείο, χωρίς έλεγχο για τον αν προσφέρει ή όχι μοντεσσοριανή εκπαίδευση (61,0%). Η ανταπόκριση σε συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία επαληθεύονται από τους οργανισμούς αναφέρθηκε από λιγότερους από τους μισούς οργανισμούς (40,3%). Το ένα τέταρτο από τους οργανισμούς επιτρέπει στα σχολεία να εγγραφούν πληρώνοντας μια συνδρομή μέλους (27,3%), ενώ ένα πολύ μικρότερο ποσοστό (13,0%) ανέφερε ότι προσφέρουν επίπεδο μέλους με συγκεκριμένα κριτήρια, αλλά χωρίς επαλήθευση. Πολλά μπορούν να μάθουμε για το πώς οι εθνικές και περιφερειακές μοντεσσοριανές οργανώσεις σ' όλον τον κόσμο ορίζουν τις επιλογές με βάση τις οποίες μπορούν τα σχολεία να γίνουν μέλη τους. Αυτά τα επίπεδα μελών συνδέονται συχνά με τους ορισμούς της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στους οποίους βασίζονται οι αντίστοιχοι οργανισμοί κι αυτό είναι το θέμα της επόμενης ενότητας.

Εικόνα 1: Αριθμός μοντεσσοριανών σχολείων ανά χώρα

Σημείωση. Η κλίμακα κυμαίνεται από κίτρινο για τους χαμηλότερους αριθμούς σχολείων έως σκούρο πράσινο για τους υψηλότερους αριθμούς (1.100+ σχολεία). Το γκρι αντιπροσωπεύει χώρες όπου δεν υπάρχουν δεδομένα. Ένας διαδραστικός χάρτης είναι διαθέσιμος στη διεύθυνση <https://public.tableau.com/views/GlobalMontessoriCensus2022/MontessoriCensusMap>.

Οι εθνικοί και περιφερειακοί μοντεσσοριανοί οργανισμοί ρωτήθηκαν, επίσης, για τυχόν προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών, τα οποία προσφέρουν και τα δύο τρίτα ανέφεραν ότι έχουν τέτοια προγράμματα (65,3%). Ο μεγαλύτερος αριθμός από αυτούς τους οργανισμούς ανέφερε ότι τα εκπαιδευτικά κέντρα τους ήταν συνδεδεμένα με την AMI (61,1%), ενώ, λιγότεροι από τους μισούς μοντεσσοριανούς οργανισμούς ανέφεραν ότι τα εκπαιδευτικά τους προγράμματα ήταν ανεξάρτητα (40,3%). Περισσότεροι από το 20% των συμμετεχόντων οργανισμών στην έρευνά μας δεν ανέφεραν άλλα δομές κατάρτισης εκπαιδευτικών.

Οι ορισμοί της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης

Οι προσπάθειές μας για τη συλλογή δεδομένων μας έδωσαν την ευκαιρία να διερευνήσουμε τις ομοιότητες και τις διαφορές στους ορισμούς της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης, οι οποίοι επικρατούν σε διάφορες γεωγραφικές περιοχές. Στην ανάλυσή μας περιελήφθησαν οι ιστοσελίδες 14 εθνικών μοντεσσοριανών οργανισμών καθώς και στοιχεία που μας παρείχαν ερωτηθέντες σε διάφορες χώρες. Διαπιστώσαμε ότι, παρόλο που πολλοί εθνικοί μοντεσσοριανοί οργανισμοί έχουν προσανατολισμό στο να μην αποκλείουν σχολεία τα οποία αποκαλούνται μοντεσσοριανά, άλλοι εθνικοί οργανισμοί βρίσκονται στη διαδικασία ανάπτυξης κριτηρίων ποιότητας που θα καθορίζουν επίπεδα αναγνώρισης της μοντεσσοριανής πρακτικής. Οι ορισμοί σε εθνικό επίπεδο για το τι συνιστά ένα σχολείο μοντεσσοριανό ποικίλουν ευρέως σε διάφορες χώρες, αλλά σε κάθε περίπτωση εστιάζουν στις ιδιαιτερότητες της πρακτικής στη μοντεσσοριανή σχολική τάξη και δίνουν έμφαση στον ευρύτερο φιλοσοφικό προσανατολισμό των πρακτικών

τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι εθνικοί ορισμοί τονίζουν περισσότερο τη μοντεσσοριανή πρακτική, ενώ σ' άλλες δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στη μοντεσσοριανή φιλοσοφία και, σε ορισμένες περιπτώσεις, συμπεριλαμβάνουν και τα δύο (π.χ. Montessori Deutschland, Montessori Aotearoa New Zealand).

Παρά αυτές τις διαφορές, εντοπίσαμε μια συνέπεια μεταξύ των ορισμών της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στις διάφορες χώρες, με την έννοια ότι όλοι οι ορισμοί εστιάζουν στις ακόλουθες έξι ιδέες και πρακτικές:

- Υιοθέτηση της μοντεσσοριανής φιλοσοφίας
- Ομάδες μεικτών ηλικιών σε κάθε τάξη
- Εκπαιδευμένοι στη μοντεσσοριανή πρακτική δάσκαλοι
- Μοντεσσοριανά εκπαιδευτικά υλικά
- Ελευθερία επιλογής των παιδιών
- Αδιάλειπτη εργασία των παιδιών

Η υιοθέτηση κι εφαρμογή αυτών των ιδεών υποδηλώνει ότι υπάρχει μια κοινή συμφωνία μεταξύ πολλών μοντεσσοριανών σχολείων σχετικά με τις παιδαγωγικές πρακτικές που απαιτούνται από τα μοντεσσοριανά σχολεία.

Όπως έχουμε αναφέρει στην ανάλυσή μας για τους ορισμούς της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης, τους οποίους υιοθετούν εθνικοί και περιφερειακοί οργανισμοί, η έρευνα ρώτησε τους συμμετέχοντες σχετικά με το βαθμό στον οποίο τα σχολεία στη χώρα τους ακολουθούν τη μοντεσσοριανή φιλοσοφία κι εφαρμόζουν τις πέντε βασικές πρακτικές που προαναφέρθηκαν (Πίνακας 2). Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι η πρακτική που εφαρμόζεται με τη μεγαλύτερη συνέπεια είναι οι μεικτές ηλικίες των παιδιών κατά τάξη, ακολουθούμενες τη χρήση του μοντεσσοριανού υλικού. Περίπου οι μισοί οργανισμοί αναφέρουν ότι τα σχολεία που συνδέονται με τους οργανισμούς τους «πάντα» παρέχουν ελευθερία επιλογής στα παιδιά κι έχουν εκπαιδευμένους μοντεσσοριανούς δασκάλους. Το λιγότερο συνεπές χαρακτηριστικό ήταν η προσφορά ενός αδιάκοπου κύκλου εργασίας στα παιδιά.

Πίνακας 2

Σε ποιο βαθμό στα σχολεία που συνδέονται με τον οργανισμό σας εφαρμόζονται τα χαρακτηριστικά της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης;

	Ποτέ				Πάντοτε
Ομάδες μεικτών ηλικιών ανά τάξη	1.33	5.33	10.67	21.33	61.33
Μοντεσσοριανά εκπαιδευτικά υλικά	1.35	2.70	10.81	25.68	59.46
Ελευθερία επιλογής των παιδιών	1.35	6.76	12.16	28.38	51.35
Μοντεσσοριανοί δάσκαλοι	1.35	5.41	24.32	20.27	48.65
Αδιάλειπτη κύκλος εργασίας των παιδιών	1.35	14.86	25.68	16.22	41.89

N = 74–75; τα στοιχεία είναι σε ποσοστά

Έχοντας περιγράψει τ' αποτελέσματα από τις διάφορες πηγές δεδομένων, ακολουθεί μια συζήτηση σχετικά με τις επιπτώσεις αυτής της εργασίας, τους περιορισμούς των δεδομένων που συλλέχθηκαν και τις κατευθύνσεις μελλοντικών ερευνών.

Συζήτηση

Η παρούσα απογραφή παρέχει ένα πλαίσιο αναφοράς για όσους θέλουν ν' αποτιμήσουν την εξάπλωση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης σ' όλον τον κόσμο, με την εκτίμηση ότι λειτουργούν 15.763 μοντεσσοριανά σχολεία το 2022. Αυτή η εκτίμηση υποστηρίζει τους ισχυρισμούς ότι η μοντεσσοριανή εκπαίδευση αντιπροσωπεύει τη μεγαλύτερη παγκόσμια εναλλακτική εκπαιδευτική προσέγγιση σε σύγκριση με εκτιμήσεις για τον αριθμό των σχολείων που εφαρμόζουν άλλες προσεγγίσεις όπως το IB (3.600), το Waldorf (1.857) και τα σχολεία εμπνευσμένα από το Reggio Emilia (1.200 μέλη της North American Reggio Alliance).

Συγκεντρώσαμε δεδομένα και συμβουλευτήκαμε μια σειρά από πρόσθετες πηγές δεδομένων. Ωστόσο, αυτή η Παγκόσμια Απογραφή Μοντεσσοριανών Σχολείων του 2022 έχει σαφώς περιορισμούς. Η έρευνα βασίστηκε στην αγγλική γλώσσα και βασίστηκε σε ιστότοπους εθνικών οργανισμών, αγνοώντας δυνητικά τα σχολεία που χρησιμοποιούν τοπικές γλώσσες. Αρχικά, η έρευνα συντονίστηκε από την AMI, έναν οργανισμό που έχει διεθνή εμβέλεια, αλλά αντιπροσωπεύει μόνο ένα μέρος της μοντεσσοριανής κοινότητας. Επιπλέον, οι εθνικές και περιφερειακές μοντεσσοριανές οργανώσεις ενδέχεται να είναι ασταθείς στη λειτουργία τους, με πιθανές αλλαγές στην ηγεσία τους, αλλά και στον βαθμό αντιπροσωπευτικότητας με την πάροδο του χρόνου. Ιδανικά, οι μελλοντικές επαναλήψεις αυτής της απογραφής θα περιλαμβάνουν

καταλόγους μοντεσσοριανών σχολείων και μια ευρύτερη προσέγγιση, όχι απλώς πλήθος σχολείων, και θ' απευθύνονται και σ' εθελοντές που χρησιμοποιούν τοπικές γλώσσες. Καταφέραμε να καταλήξουμε σε μια προσεγγιστική εκτίμηση ότι το 9% των μοντεσσοριανών σχολείων χρηματοδοτούνται πλήρως από το κράτος. Πρόσθετες ερωτήσεις σχετικά με τα κρατικά μοντεσσοριανά σχολεία έναντι των ιδιωτικών σχολείων με δημόσια χρηματοδότηση, μαζί με μια καλύτερη αξιολόγηση των δεδομένων για τη δημόσια χρηματοδότηση και τα δημογραφικά στοιχεία των μαθητών που φοιτούν σε μοντεσσοριανά σχολεία, θα είναι απαραίτητες για να κατανοήσουμε πραγματικά τον βαθμό στον οποίο η μοντεσσοριανή εκπαίδευση εξυπηρετεί έναν κοινωνικο-οικονομικά ποικιλόμορφο πληθυσμό μαθητών.

Τελικά, θεωρούμε ότι αυτή η Παγκόσμια Απογραφή Μοντεσσοριανών Σχολείων 2022 αποτελεί μια πολύτιμη πηγή για οικογένειες, εκπαιδευτικούς, ερευνητές κι υπεύθυνους χάραξης πολιτικής ώστε να κατανοήσουν καλύτερα την εμβέλεια της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης, την αναπτυξιακή τροχιά και την παγκόσμια ποικιλομορφία της. Επί του παρόντος, δεν υπάρχει μια ολοκληρωμένη απογραφή με αποτέλεσμα ανακριβείς εκτιμήσεις για το πλήθος των μοντεσσοριανών σχολείων ή κι ελλιπής γνώση σχετικά με την παγκόσμια εξάπλωση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης. Δημιουργώντας μια πηγή δεδομένων για τα μοντεσσοριανά σχολεία σ' όλον τον κόσμο, παρέχουμε μια σταθερή αναφορά, η οποία ξεπερνά το κατακερματισμένο οργανωτικό τοπίο που περιπλέκεται ακόμα περισσότερο από τα εθνικά όρια.

Συνοψίζοντας, θεωρούμε ότι η παρούσα παγκόσμια απογραφή των μοντεσσοριανών σχολείων 2022 προσφέρει μια εμπειρικά βασισμένη εκτίμηση της επικράτησης των σχολείων αυτών σ' όλον τον κόσμο. Δεδομένης της διάδοσης και της ποικιλομορφίας της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης παγκοσμίως, η ακριβής και συνεπής απογραφή τους είναι πρόκληση, αλλά πρόκληση απαραίτητη, για την κατανόηση της εμβέλειας, των τάσεων ανάπτυξης και των διαφορετικών μαθητικών πληθυσμών που φοιτούν σε μοντεσσοριανά σχολεία. Χρησιμοποιώντας δεδομένα που συλλέχθηκαν από διεθνείς, εθνικούς και περιφερειακούς οργανισμούς, υπολογίσαμε ότι το 2022 λειτουργούσαν 15.763 μοντεσσοριανά σχολεία σ' όλον τον κόσμο, με περίπου το 9% από αυτά να χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση. Τεκμηριώσαμε επίσης ομοιότητες και διαφορές στον τρόπο με τον οποίο οι εθνικές και περιφερειακές μοντεσσοριανές οργανώσεις ορίζουν την μοντεσσοριανή εκπαίδευση στις χώρες τους. Αναγνωρίζουμε ότι παρόλο που οι εκτιμήσεις μας βασίζονται σε πολλαπλές πηγές δεδομένων, η προσφυγή σε πρόσθετες πηγές θα μπορούσε ν' αυξήσει την αυστηρότητα της καταμέτρησης στο μέλλον, ιδιαίτερα όσον αφορά στα μοντεσσοριανά σχολεία που χρηματοδοτούνται από τις κυβερνήσεις και τα δημόσια μοντεσσοριανά σχολεία. Επιπλέον, ο ορισμός του τι συνιστά ένα σχολείο μοντεσσοριανό σε κάθε χώρα πρέπει να εξεταστεί πληρέστερα. Αν και πολλά απομένουν να μάθουμε για τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση παγκοσμίως, αυτή η μελέτη μας αντιπροσωπεύει μια πολύτιμη και σταθερή βάση για μελλοντικές έρευνες.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Association Montessori Internationale. (2021). *2021 annual report*. <https://montessori-ami.org/news/2021-annual-report>

Association Montessori Internationale. (2020). *Montessori countries in 2020*. Annual General Meeting [remote].

Association Montessori Internationale. (2006). *Montessori worldwide*.

<http://montessoricentenary.org/>

Center for Guided Montessori Studies. (n.d.). *Global Montessori schools census*.

<http://schools.guidedstudies.com/search/info.php>

de Brouwer, J., Matijssen, E., & Stefels, M. (2022). Reflections on Montessori in the Netherlands: Fidelity—adaptation debate. In J. De Brouwer & P. H. M. Sins (Eds.), *Perspectives on Montessori*. Saxion Progressive Education University Press.

Debs, M. (In press). Introduction: Global Montessori education. In A.K. Murray, E-M. T. Ahlquist, M. McKenna, & M. Debs (Eds.), *Handbook of Montessori Education*. Bloomsbury. [Publication date April 6, 2023]

Denervaud, S., Christensen, A. P., Kenet, Y. N., & Beaty, R. E. (2021). Education shapes the structure of semantic memory and impacts creative thinking. *npj Science Learn*, 6(35). <https://doi.org/10.1038/s41539-021-00113-8>

Gasco-Txabarri, J., & Zuazagoitia, D. (2022). The sense of patterns and patterns in the senses. An approach to the sensory area of a Montessori preschool classroom. *Education*, 3–13.

<https://doi.org/10.1080/03004279.2022.2032786>

Gutek, G. L., & Gutek, P. A. (2016). *Bringing Montessori to America: SS McClure, Maria Montessori, and the campaign to publicize Montessori education*. University of Alabama Press.

International Baccalaureate (IB). (2020). *Facts and figures*. <https://www.ibo.org/about-the-ib/facts-andfigures/>

Kramer, R. (1976/1988). *Maria Montessori: A biography*. Addison Wesley.

Landi, L., & Pintus, A. (2022). A critical approach to the Reggio Emilia Approach. *Educazione. Giornale di pedagogia critica*, 11(1).

Lillard, A. S., & McHugh, V. (2019). Authentic Montessori: The Dotoressa's view at the end of her life part I: The environment. *Journal of Montessori Research*, 5(1), 1–18.

<https://doi.org/10.17161/jomr.v5i1.7716>

Livstrom, I. C., Szostkowski, A. H., & Roehrig, G. H. (2018). Integrated STEM in practice: Learning from Montessori philosophies and practices. *School Science and Mathematics*, 119, 190–202. <https://doi.org/10.1111/ssm.12331>

- Macy, M., Pool, J., Chen, C. I., Rusiana, T., & Sawyer, M. (2021). A preliminary examination of a kindergarten school readiness assessment. *Early Childhood Education Journal*, *50*, 1035–1046.
<https://doi.org/10.1007/s10643-021-01237-7>
- Marshall, C. (2017). Montessori education: A review of the evidence base. *npj Science of Learning*, *2*(11), 1–11. <https://doi.org/10.1038/s41539-017-0012-7>
- Montessori Aotearoa New Zealand. (2022). *Montessori in Aotearoa New Zealand*.
<https://www.montessori.org.nz/montessori/montessori-new-zealand/>
- Murray, A. K., & Daoust, C. (in press). Fidelity issues in Montessori research. In *Handbook of Montessori Education*. Murray, A. K., Ahlquist, E-M. T., McKenna, M., & Debs, M. (Eds). Bloomsbury Publishing. [Publication date April 6, 2023]
- National Center for Montessori in the Public Sector. (n.d.). *Montessori census*. <https://www.montessoricensus.org/>
- North American Reggio Emilia Alliance. (2022). *Census*. <https://www.reggioalliance.org/census/>
- Opera Nazionale Montessori. (n.d.). *Nidi e scuole Montessori in Italia* [Montessori schools and day care centers in Italy]. <https://www.operanazionalemontessori.it/nidi-e-scuole-montessori/nidi-e-scuole-montessori-in-italia#>
- Povell, P. (2009). *Montessori comes to America: The leadership of Maria Montessori and Nancy McCormick Rambusch*. University Press of America.
- Quarfood, C. (In press). Maria Montessori: Life and historical context. In A. K. Murray, E-M. T. Ahlquist, M. McKenna, & M. Debs (Eds.), *Handbook of Montessori education*. Bloomsbury. [Publication date April 6, 2023]
- Reggio Emilia Approach. (2022). *Network*. <https://www.reggiochildren.it/en/reggio-emilia-approach/network-en/>
- South African Montessori Association. (2022). *SAMA schools*. <https://samontessori.org.za/category/samaschools/>
- Waldorf Worldwide/Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners. (2022). *Waldorf World list*.
<https://www.freunde-waldorf.de/en/waldorf-worldwide/waldorf-education/waldorf-world-list/>
- Whitescarver, K., & Cossentino, J. (2008). Montessori and the mainstream: A century of reform on the margins. *Teachers College Record*, *110*(12), 2571–2600. <https://doi.org/10.1177/016146810811001202>

Οι συγγραφείς

- Η Mira C. Debs† είναι εκτελεστική διευθύντρια του Προγράμματος Εκπαιδευτικών Σπουδών και λέκτορας κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Yale των ΗΠΑ. Μπορείτε να επικοινωνήσετε μαζί της στο mira.debs@yale.edu.
- Ο Jaap de Brouwer είναι ερευνητής στην Ομάδα Έρευνας της Προοδευτικής Εκπαίδευσης κι εκπαιδευτής Μοντεσσοριανών δασκάλων στο Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Επιστημών Saxion της Ολλανδίας.
- Η Angela K. Murray είναι επίκουρη καθηγήτρια έρευνας στο Πανεπιστήμιο του Κάνσας των ΗΠΑ και διευθύντρια του KU Center for Montessori Research.: //orcid.org/0000-0001-6310-8842
- Η Lynne Lawrence είναι Εκτελεστική Διευθύντρια της Association Montessori Internationale.
- Η Megan Tyne είναι Επικεφαλής Καινοτομίας της Association Montessori Internationale.
- Η Candice von der Wehl είναι Υπεύθυνη Συνεργασιών της Association Montessori Internationale

Παράρτημα Α

Επιλεγμένες ερωτήσεις από την παγκόσμια απογραφή μοντεσσοριανών σχολείων

- Πώς ονομάζεται η εθνική/περιφερειακή σας οργάνωση;
- Ποια χώρα καλύπτει ο οργανισμός σας;
- Πώς μπορούν τα σχολεία να συνδεθούν με τον οργανισμό σας; (Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.)
- Έχετε διαφορετικά επίπεδα/βαθμίδες για σχολεία που συνδέονται με τον οργανισμό σας με βάση την εφαρμογή μοντεσσοριανών πρακτικών;
- Ποια είναι η εκτίμηση του συνολικού αριθμού των μοντεσσοριανών σχολείων στη χώρα του οργανισμού σας, ανεξάρτητα από το αν είναι επί του παρόντος μέλη του οργανισμού σας; (Παρακαλώ χρησιμοποιήστε τον ευρύτερο ορισμό γι' αυτό που θεωρείτε ότι είναι ένα μοντεσσοριανό σχολείο.)
- Πόσα μοντεσσοριανά σχολεία στη χώρα σας χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση;
- Πόσα κέντρα κατάρτισης μοντεσσοριανών εκπαιδευτικών λειτουργούν στη χώρα σας;
- Ποιες από τις παρακάτω συνεργασίες έχουν τα εκπαιδευτικά κέντρα στη χώρα σας; (Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.)

- Σε ποιο βαθμό ισχύουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης για τα σχολεία που συνδέονται με τον οργανισμό σας;

- Ομάδες μεικτών ηλικιών ανά τάξη
- Εκπαιδευμένοι μοντεσσοριανοί δάσκαλοι
- Τα παιδιά χρησιμοποιούν μοντεσσοριανά υλικά
- Τα παιδιά έχουν ελευθερία επιλογής
- Αδιάκοπος κύκλος εργασίας των παιδιών

- Πώς παρακολουθεί ο οργανισμός σας την εφαρμογή μοντεσσοριανών πρακτικών στα σχολεία που συνδέονται με τον οργανισμό σας; (Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.)

Παράρτημα Β

Οργανισμοί στους οποίους απευθυνθήκαμε για παροχή στοιχείων κι εκτιμήσεων

American Montessori International-USA—Standards for AMI Montessori classrooms: <https://amiusa.org/schools/standards-for-ami-montessori-classrooms/>

American Montessori Society—5 core components of Montessori education: <https://amshq.org/About-Montessori/What-Is-Montessori/Core-Components-of-Montessori>

Indian Montessori Centre: <https://www.indianmontessoricentre.org/>

Indian Montessori Foundation—Montessori schools: <https://montessori-india.org/montessorischools/> International Montessori Foundation—Six principles of Montessori education, as defined by Nancy McCormick Rambusch and John Stoops in 1992

Montessori Aotearoa New Zealand—Montessori Journey to Excellence (MJ2Ex) Te Ara Ki Hihuatanga: Essential elements: <http://www.montessori.org.nz/professionals/journey-excellence/>

Montessori Australia—Montessori quality: Authentic practice: https://static1.squarespace.com/static/6072dc974fd9550c4c8b1891/t/612f061741e7f022ceb6c562/1630471741376/MQAP_Brochure.pdf Montessori Deutschland—Quality framework document: <https://www.montessori-deutschland.de/assets/Dokumente/QR-V2.0.4-Grundlagendokument.pdf>

Montessori Europe—Connecting Montessorians in Europe and beyond: <https://www.montessori-europe.net/> Montessori for Kenya—Montessori: <https://www.montessoriforkenya.org/about-montessori/>

Montessori Mexico: <https://www.montessorimx.com/>

Montessori Public Policy Initiative: —Montessori essentials: [https://montessorivocacy.org/wp-content/](https://montessorivocacy.org/wp-content/uploads/2019/07/MontessoriEssentials.pdf)

[uploads/2019/07/MontessoriEssentials.pdf](https://montessorivocacy.org/wp-content/uploads/2019/07/MontessoriEssentials.pdf)

Organizaçao Montessori do Brasil: <http://omb.org.br/>

South African Montessori Association: <https://samontessori.org.za/sama-fundamental-principles/>

Παράρτημα Γ

Αριθμοί Μοντεσσοριανών σχολείων ανά χώρα

Χώρα	Αριθ. σχολείων	Χώρα	Αριθ. σχολείων
Afghanistan	1	Hungary	7
Albania	2	India	417
Algeria	4	Indonesia	65
American Samoa	2	Iraq	2
Antigua and Barbuda	1	Ireland	81
Argentina	40	Israel	1
Armenia	9	Italy	243
Aruba	4	Jamaica	1
Australia	345	Japan	260
Austria	106	Jordan	1
Azerbaijan	4	Kazakhstan	1
Bahamas	1	Kenya	200
Bahrain	5	Kosovo	2
Bangladesh	3	Kuwait	10
Barbados	3	Lao People's Democratic Republic	3
Belarus	3	Latvia	32
Belgium	8	Lebanon	10
Belize	1	Lesotho	1
Benin	6	Liberia	1
Bermuda	1	Lithuania	2
Bhutan	1	Luxembourg	18
Bolivia	9	Macau	1
Bosnia and Herzegovina	6	Macedonia	1
Botswana	1	Madagascar	2
Brazil	110	Malawi	13
Brunei Darussalam	1	Malaysia	80
Bulgaria	40	Martinique	1
Burundi	1	Mexico	200
Cambodia	7	Mongolia	4
Cameroon	1	Morocco	1
Canada	900	Mozambique	2
Cayman Islands	5	Myanmar	4
Chile	60	Namibia	16
China	1,100	Nepal	19
Colombia	40	Netherlands	223
Costa Rica	46	New Zealand	169
Cote d'Ivoire	1	Nicaragua	7
Croatia	6	Nigeria	150
Cyprus	8	North Korea	1
Czech Republic	34	Norway	130
Democratic Republic of the Congo	3	Oman	1
Denmark	3	Pakistan	100
Dominica	1	Palau	1
Dominican Republic	16	Panama	7
Ecuador	6	Paraguay	6
Egypt	60	Peru	17
El Salvador	4	Philippines	45
Equatorial Guinea	1	Poland	600
Estonia	12	Portugal	20
Ethiopia	110	Qatar	3
Fiji	1	Romania	50
Finland	34	Russian Federation	750
France	225	Rwanda	2
Gabon	1	Saint Kitts and Nevis	3
The Gambia	13	Saint Lucia	3
Germany	1,000	Saudi Arabia	6
Ghana	300	Serbia	3
Greece	50	Seychelles	2
Grenada	1	Sierra Leone	1
Guam	1	Singapore	63
Guatemala	13	Slovakia	2
Guinea	1	Slovenia	35
Haiti	50	South Africa	450
Honduras	10	South Korea	15
Hong Kong (S.A.R.)	7	Spain	120

Χώρα	Αριθ. σχολείων
Sri Lanka	5
Sudan	1
Swaziland	2
Sweden	35
Switzerland	120
Syrian Arab Republic	1
Taiwan	60
Tanzania, United Republic of	800
Thailand	1,000
Trinidad and Tobago	2
Tunisia	1
Turkey	300
Uganda	10
United Arab Emirates	30
United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	700
United States of America	3,025
Uruguay	4
Uzbekistan	1
Venezuela, Bolivarian Republic of	3
Viet Nam	80
Virgin Islands (British)	1
Yemen	1
Zambia	15
Zimbabwe	30
Total	15,763

Το άρθρο δημοσιεύθηκε αρχικά στο *Journal of Montessori Research*, Φθινόπωρο 2022, 8(2), σ. 1-15

Μεταφράστηκε και δημοσιεύεται εδώ με την άδεια των συγγραφέων.

Μετάφραση: Δημήτρης Χασάπης